

พระเทพญาณมงคลศึกษา:

บทวิเคราะห์ว่าด้วยแนวคิด การทำงานและมรดกธรรม

An Inperspective of Phrathepyanamongkol's Life: An Analysis of the Concept, Working, and Dhamma Heritage

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

Email : raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวิต แนวคิด การทำงานและมรดกธรรมของพระเทพญาณมงคล ผู้ก่อตั้งและอดีตเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ทวนสอบข้อมูลจากบุคลากรในวัด ผลการศึกษาพบว่า หลวงป่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการพูด เขียน เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุ สิ่งเหล่านั้นเป็นภาระงานที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนในศาสนาและในองค์กรทางศาสนา ทำให้เกิดการขับเคลื่อนผ่านสถาบันการศึกษาจนเป็นวิทยาลัยสงฆ์ การฝึกอบรม และการสร้างเครือข่ายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังปรากฏหลักฐานเป็นผลงานนิพนธ์ บันทึกราย และสิ่งก่อสร้างอันเป็นศาสนสถานดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ทำให้เห็นสิ่งที่หลวงป่าพัฒนา ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ (1) ศาสนสถาน วัดอาราม (2) ศาสนบุคคลและการพัฒนาคนไปสู่งาน (3) ศาสนกิจและศาสนธรรมที่มีเป้าหมายเป็นการสืบต่อรักษาอายุพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: พระเทพญาณมงคล; มรดกธรรม; วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

Abstract

This article aims to study life, concepts, work, and the Dhamma heritage of Phrathepyanamongkol who was a founder and former abbot of Wat Luang Pho Sot Thammakayaram. It is conducted by studying documents, research work, participatory observation, and verification interviews with information from monastic people. The results of the study show that Luang Pa has an important role to work in order to propagate Buddhism through speaking, writing, and broadcasting on television and radio. These roles are responsibilities that aim to develop religious people and organization. This causes to drive them through educational institutions until it became a Buddhist college, training, and networking for the propagation of Buddhism as evidenced by the theses, records, and

religious buildings that appear today. The body of knowledge gained from this study shows that Luang Pa's development consists of (1) religious places and monasteries; (2) religious people and the human development to work; (3) religious work and teachings with the goal of inheriting and preserving Buddhism.

Keywords: Phrathepyanamongkol; Dhamma Heritage; Luang Por Sod Monastery

บทนำ

ผู้เขียนพบและรู้จักหลวงป่าในขณะที่ยังเป็นพระมหาเสริมชัย ชยมงคล (พระเทพญาณมงคล พ.ศ. 2472-2561) ท่านเรียกตัวเองว่า หลวงตา (พระผู้สูงอายุ) ในช่วงนั้นท่านมาเรียนหนังสือ พร้อมเล่าแรงบันดาลใจในการบวชและการทำงานของท่านให้ฟัง ในคราวที่ท่านได้รับอาราธนาเป็นวิทยากรบรรยายแก่พระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ที่จะเป็นหัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จำนวน 150 รูป ในระหว่างวันที่ 1-20 เมษายน พ.ศ. 2539 ณ วัดคลองตะเคียน จังหวัดสุโขทัย วัดบ้านเกิดและวัดที่ผู้เขียนอุปสมบท ซึ่งอยู่ในช่วงที่พระครูสุพัฒน์พิธาน (ทองดี มหาวิโร พ.ศ. 2495-22 เมษายน 2541) เป็นเจ้าอาวาส โดยผู้เขียนเพิ่งบวชเป็นพระภิกษุได้ 2 พรรษา ได้จำประโยคที่ท่านพูดว่า “เป็นพระมหาประโยค 6 เป็นหลวงตา มาเรียนบาลีตอนแก่” ประโยคนี้ได้ติดหู ตอนนั้นยังไม่รู้จักท่านเป็นการส่วนตัวและไม่ได้สนใจเท่าไรนัก หลังเสร็จสิ้นสุดโครงการ ผู้เขียนในฐานะหัวหน้าโครงการได้รับมอบเกียรติบัตร ธงตรามหาวิทยาลัย หนังสือสวดมนต์ พร้อมปัจจัยงบประมาณสนับสนุนโครงการประมาณ 3,000 บาท

ภาพที่ 1 พระราชพุทธมาจารย์ (ห้อม อมโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์และเจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย (ภาพซ้าย) และผู้เขียนขณะเป็นประธานโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2539 (ภาพขวา)

จากเหตุการณ์เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษในครั้งนั้น ชื่อของพระมหาเสริมชัย ชยมงคล วัดหลวงพ่อ สดธรรมกายาราม ต่อมาเป็นพระราชกณะตามลำดับ ส่วนคำว่า หลวงป่า ผู้เขียนสันนิษฐานว่า หลวงพ่อกี่มีแล้ว หลวงปู่ก็มีแล้ว (หลวงปู่แหวน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น) หลวงตาก็มีแล้ว (หลวงตาแพร เขื่อนไม้ วัดประยุร

วงศาवास กทม.) หลวงเตี้ยก็มีแล้ว (วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กทม.) น่าจะด้วยสามสี่คำหลักถูกใช้แล้ว ชื่อที่เป็นคำเรียกอาจไม่โดดเด่นให้เป็นที่จดจำกระมัง จึงปรากฏชื่อเรียกว่า หลวงป่า อันเป็นชื่อที่คุ้นชินและใช้เรียกขานสำหรับศิษย์ใกล้เคียง

ภาพที่ 2 พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคฺโล)

จากเหตุการณ์อันเป็นจุดเริ่ม ผู้เขียนจะได้ยินและคุ้นชินกับท่านมากขึ้นในบทบาทของพระทำงานกิจการคณะสงฆ์ พร้อมกับการเห็นท่านทางโทรทัศน์และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ผ่านกระบวนการสื่อสาร ทำให้ผู้เขียนได้รับรู้ความเคลื่อนไหว จนกระทั่งเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับดุขฎิบัถนพิตแล้ว (พ.ศ. 2554) ผู้เขียนโดยการชักชวนของ รศ.ดร.พิเชฐ ทังโต ให้ไปช่วยสอนที่วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี จึงไปเรียนรู้การทำงานด้านการสอนในระดับมหาวิทยาลัย ภาพความทรงจำและความคุ้นชินในลักษณะใกล้เคียงจึงเกิดขึ้นกับวัดและหลวงป่า (พระเทพญาณมงคล) อีกครั้งในความสัมพันธ์และความทรงจำในการเดินทางเข้าไปที่วัดท่านในแต่ละครั้ง จะเห็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพ คือ การพัฒนาสถานที่และเสนาสนะอย่างต่อเนื่อง ท่านจึงเป็นประหนึ่งแรงบันดาลใจของคนทำงานที่สร้างวัดให้เป็นรมณีสถานสำหรับการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดราชบุรีและใกล้เคียง สร้างคนให้เป็นพระด้วยปฏิบัติภาวนา สร้างงานการศึกษาพัฒนาคนด้วยความรู้ สู่อการรักษาสและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา จนเมื่อผู้เขียนได้คลุกคลีคุ้นชินกับทางวัดผ่านความเป็นอาจารย์พิเศษจนกระทั่งสิ้นสุดความเป็นอาจารย์พิเศษดังกล่าว และมาทำงานที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเต็มตัว เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2557 พร้อมกับความเติบโตของศิษย์ที่เกิดจากหน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี กระทั่งมีพัฒนาการเป็นวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี สามารถทำงานและพัฒนางานเองได้ ระยะห่างและความทรงจำกับวัดหลวงพ่อดก็เบาบางลง

จนกระทั่งหลวงป่ามรณภาพ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ทางวัดจัดให้มีพิธีรดน้ำศพ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ผู้เขียนจึงได้กลับไปอีกครั้ง ซึ่งน่าจะเป็นครั้งสุดท้ายของการกลับไปวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม จนกระทั่งพระมหานิกธ ฐานุตโร ป.ธ 9, ดร. ซึ่งสำเร็จการศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พ.ศ. 2561) และต่อมาเป็นอาจารย์สอนตามลำดับ จึงมีความคุ้นชินและสนทนาแลกเปลี่ยนกับท่านบ่อยครั้ง จึงได้สะท้อนแนวคิดหลายเรื่อง รวมถึงอาจารย์สมชาย ชูเมือง ที่เคยเป็นอาจารย์ร่วมกันที่วัดหลวงพ่อสด พระมหาพิพัฒน์พงษ์ ฐิตสีโล นิสิตระดับปริญญาตรีที่เคยสอน ทั้งสองมาเป็นนิสิตปริญญาเอกในสาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอีกครั้ง ทำให้เหมือนได้กลับไปใกล้ชิดหรือรับรู้เรื่องของหลวงป่าอีก ค่ำรบหนึ่ง จึงเป็นที่มาและแรงบันดาลใจของการเขียนบทความเพื่อสะท้อนคิดเป็นคารวตาธรรม ในการศึกษา ชีวิตและงานของหลวงป่า ซึ่งผู้เขียนเคยประสบเมื่อ 20 กว่าปีที่แล้ว ในวันที่ท่านบอกเองว่า เพิ่งบวชได้ไม่กี่ปี และกระทั่งมรณภาพไปแล้ว ความน่าสนใจอยู่ที่ว่า ท่านได้ทิ้งมรดกงาน มรดกทางความคิดหรือมรดกธรรมไว้ เป็นอนุสรณ์ให้ทรงจำ สืบสาน ส่งต่อให้ศิษย์ในรุ่นหลังได้สืบสานปณิธานอันเป็นอุดมคติและปฏิบัติเป็นอาจริยบูชา ซึ่งผู้เขียนจะได้สะท้อนคิดอีกมุมหนึ่งจากประสบการณ์และสิ่งที่พบเห็นในงานของท่าน เพื่อเป็นอาจริยานุสรณ์ ในส่วนที่เป็นความรู้เกี่ยวกับชีวิต งานและมรดกธรรมที่ท่านมอบไว้เป็นคุณูปการแก่สังคมและการศึกษา พระพุทธศาสนาตามลำดับไป

เนื้อเรื่อง

พระเทพญาณมงคลศึกษา

เมื่อพระเทพญาณมงคลได้มรณภาพลง (7 ตุลาคม 2561) ในช่วงพิธีการรดน้ำศพ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ผู้เขียนได้ไปร่วมงานและถวายความเคารพศพ เพื่อแสดงออกว่าท่านเป็นพระเถระอีกรูปหนึ่งที่ควรค่าแก่การจดจำไว้ในฐานะเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่เป็นต้นแบบต้นอย่างก็คงไม่ผิด ซึ่งหากพิเคราะห์ดูประวัติงานและชีวิตของท่าน จะพบว่าท่านเป็นนักทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาที่มีความคิดริเริ่ม กล้าคิด กล้าทำ มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้บริหารหัวก้าวหน้า หลายสิ่งหลายอย่างเป็นแนวคิด เพื่อส่งต่อให้กับคนรุ่นหลังในรูปแบบ “อุดมการณ์” อีกหลายอย่างเป็นแนวคิดที่ส่งต่อเพื่อการปฏิบัติและลงมือทำอย่างต่อเนื่อง หรืออีกหลายแนวคิดเป็นสิ่งที่ถูกขับเคลื่อนให้เกิดการลงมือปฏิบัติจริงจนกระทั่งเกิดผลเชิงประจักษ์ จึงนำมาสู่การศึกษานี้ เกิดคำถามต่อไปว่า ท่านยิ่งใหญ่ถึงขนาดต้องใช้คำว่าศึกษาเลยหรือ เมื่อเทียบกับ คำว่าศึกษาในแบบวิถีของสถาบันการศึกษา เช่น พระไตรปิฎกศึกษา เขมรศึกษา มอญศึกษา หรือพุทธศาสนศึกษา เป็นต้น ถ้าเทียบความใหญ่โตของข้อมูลความเป็นศาสตร์คงไม่ได้ไปถึงขนาดนั้น แต่ถ้าใช้คำว่าศึกษาในนิยามของการค้นคว้าเพื่อนำความงามบางอย่างของท่านมาเล่าต่อ ให้เป็นอาจริยานุสติ ระลึกถึงท่านในฐานะครูอาจารย์เพื่อให้ระลึกถึงบทบาทต่อการทำงานของท่าน ก็ถือว่า ควรแก่การนำมากล่าวอ้างได้ ดังนั้น ความเป็นพระเทพญาณมงคลที่จะนำมาศึกษาจึงประหนึ่งสะท้อนเรื่องของท่านผ่านการค้นคว้า สังเกต ติดตาม ตามความสนใจของผู้เขียนเอง อาจแตกต่างจากทางวัดหรือการศึกษาอื่น ๆ ที่มีผู้เขียนบันทึกไว้บ้าง เพราะการศึกษาของผู้เขียนเป็นการสะท้อนคิดสิ่งที่เห็นและสัมผัสจากท่าน ด้วยตาเนื้อ และความรู้สึกที่สัมผัสผ่านชีวิตและงานของท่าน และนำ

สิ่งรู้ที่ผ่านการค้นคว้านั้นมาแบ่งปัน ระลึกถึงในแบบ “อาจารย์บูชา” ต่อท่าน ซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งวัดเพื่อพัฒนาศาสนา ทำวัดให้เป็นสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคนในศาสนาและจัดตั้งสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนาและสังคมนี้ ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนานหรือเป็นภาคส่วนให้เกิดการขับเคลื่อนนำแนวปฏิบัติที่หลากหลาย ทั้งสายพองหนอ-ยุบหนอตามหลักสติปัญญา 4 (ธนาคม บรรเทากุล, 2562; พระมหาวิชัย ยติชโย (ฤทธิวิรุฬห์), 2559) สายอานาปานสติแบบพุทโธ สายสัมมาอะระหังตามแนวธรรมกาย (สายหลวงพ่อด วัตปากน้ำ ภาชีเจริญ) (วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 2553) หรือสายวัดป่าที่กำหนดรูปนามที่มีอยู่ในประเทศไทย ให้มาเป็นภาคีร่วมในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาภายใต้แนวทาง “แตกต่างไม่แตกแยก” ซึ่งนับเป็นคุณูปการในการประสานพระพุทธศาสนา โดยมองที่เป้าหมายของการทำงาน และการทำงานอย่างเป็นองค์รวม นอกจากนี้ ยังเป็นคุณูปการต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งควรมีการศึกษาและขยายผลเพื่อยึดแนวทางดังกล่าวให้เกิดผลทางปฏิบัติในอนาคตอย่างยั่งยืนต่อไป ดังนั้น การใช้คำว่า ศึกษาต่อพระเทพญาณมงคลก็เพื่อนำไปสู่การศึกษาแนวคิด การทำงานและสื่อสาร และการส่งถ่ายทอดเพื่อนำมาเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ความคิด แนวปฏิบัติซึ่งมิได้สูญหายไปพร้อมกับการมรณกรรมของท่าน

แนวคิดการทำงานและมรดกธรรมของพระเทพญาณมงคล

ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นคนนอกและวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติในสำนักของท่านในฐานะผู้สังเกตการณ์และเป็นอาจารย์พิเศษ ประจำหน่วยวิทยบริการฯ ซึ่งต่อมาเป็นวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบัน จึงใช้คำว่า มองแบบคนนอกสะท้อนคิดเพื่อคนใน โดยจำเพาะไปที่แนวคิดในการทำงาน จะพบสิ่งที่พระเทพญาณมงคลปฏิบัติในลักษณะของกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่งตีความได้ว่า ท่านเป็นพระสงฆ์หัวก้าวหน้า ทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมและพระพุทธศาสนา หากนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาตามพุทธพจน์ที่ว่า “จาริกไปเพื่อประโยชน์แห่งมหาชนหมู่” การที่หลวงป่าในวัยเกษียณได้มาเริ่มงานใหม่ภายใต้วิถีที่ต่างจากเดิม จาก “ฆราวาส-อาชีพ/รายได้/เกียรติยศ/ชื่อเสียง” มาเริ่มทำงานให้พระพุทธศาสนา ประหนึ่งว่า ชีวิตในรูปแบบเดิมทำได้สมบูรณ์และพอเพียงแล้ว จึงมาบำเพ็ญประโยชน์ให้เป็นมรดกของแผ่นดิน ดังนี้

1) การสร้างวัด การสร้างศาสนสถานหรือที่สำหรับทำงาน การสร้างวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม การก่อตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน โครงการพุทธภavanaวิชชาธรรมกาย มูลนิธิพุทธภavanaวิชชาธรรมกาย สถาบันพุทธภavanaวิชชาธรรมกาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

2) การสร้างศาสนาทายาท คือ การสร้างคน สร้างการเรียนรู้ผ่านคน ดังที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ในศาสนาผ่านพุทธกิจตลอด 45 พรรษา

3) สร้างศาสนกิจหรือกิจทางศาสนา เจาะจงที่งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งการบรรยายธรรมทางสถานีโทรทัศน์ วิทยุ การเขียนหนังสือ การสร้างคนเพื่อรองรับการเผยแผ่ การรวมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบกรรมฐานจากสำนักต่าง ๆ ให้เป็นภาคีเครือข่ายร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเป็น

พระพุทธศาสนาในองค์กรรวม โดยการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นโดยท่านพร้อมคณะทำงาน (วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม, 2553)

ดังนั้น สิ่งที่กำลังมาจึงเป็นการสะท้อนงานที่ท่านปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เป็นจริยาวัตรที่เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ตน (อัตตहितประโยชน์) และประโยชน์ส่วนรวมอย่างไม่จำกัด (ปริहितประโยชน์) ตามคติพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจของการทำงาน อันเป็นการรักษา สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ผ่านการสร้างคน สร้างงานและพื้นที่ในการทำงานที่วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 3 การจัดสร้างรมณีสถานภายในวัดหลวงพ่อดุสิตเพื่อเป็นฐานในการสร้างงานพระพุทธศาสนา (วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อ. ดำเนินสะดวก จ. ราชบุรี, ม.ป.ป.)

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ควรกล่าว คือ บุคลิกภาพในการทำงานอันมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว โดยส่วนตัวแล้วผู้เขียนไม่ได้มีความสนิทสนมหรือใกล้ชิดกับกับหลวงป่าเป็นการส่วนตัว แต่จากที่พบท่านแต่ละครั้ง ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะเห็นความกระฉับกระเฉง ความตื่นตัว แม้ท่านจะอยู่ในวัยเกษียณและมีพรรษาอายุกาลมากก็ตาม (พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต และคณะ, 2560) ในการพูดหรือบรรยายจะเต็มเสียง ฉะฉาน มีพลัง และมีความคล่องตัว เมื่อนำสิ่งเหล่านี้มาวิเคราะห์กับบุคลิกภาพในการทำงาน จะเห็นว่า บุคลิกภาพของท่านมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) นักวางแผนอย่างเป็นระบบในการทำงาน เพราะเท่าที่สังเกตในการวางระบบวัด วางระบบการศึกษาและวางตัวบุคคล ท่านเป็นนักวางแผนเพราะทุกอย่างถูกออกแบบและจัดวางไว้ พร้อมลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

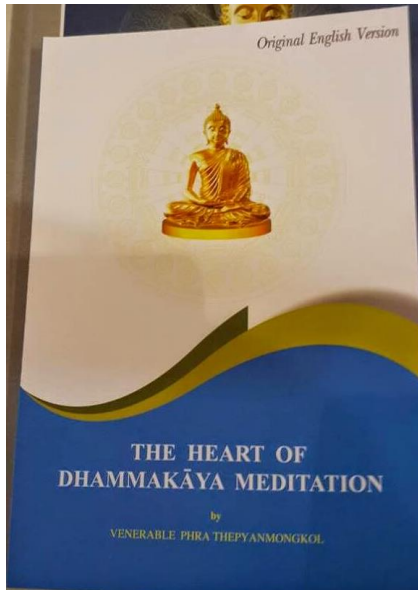
2) นักคิดอย่างมีระบบ เท่าที่สังเกตหลายโครงการ หลายงาน หลายกิจกรรม ล้วนสอดคล้องกับเนื้องานและเกี่ยวพันในงานเป็นอันเดียวกัน ซึ่งผ่านระบบของการวางแผนและนำไปสู่การจัดการความคิดที่เป็นระบบจึงนำไปสู่การสร้างงานที่เป็นระบบไปด้วย

3) นักบริหารและนักจัดการ หมายถึง ผลงานเชิงประจักษ์ ทั้งสถานที่ วัด วิทยาลัยสงฆ์และกิจกรรมโครงการ โครงการล้วนถูกขับเคลื่อนผ่านการจัดการทำให้เกิดผลงานเชิงประจักษ์ผ่านวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายารามจนกระทั่งปัจจุบัน

4) นักการทูตหรือนักประสานงาน หมายถึง เครือข่ายในการทำงาน เครือข่ายเพื่อการสร้างงานและขับเคลื่อนงานมีทุกระดับชั้น ซึ่งสังเกตจากงานและเครือข่ายในการทำงานของท่าน ซึ่งมีทั้งระดับสูง กลางและล่าง ต่างเป็นภาคีในการทำงาน สร้างงาน เสริมงานของท่าน

สำหรับประเด็นต่อมา คือ มรดกธรรม (ทำ) ของพระเทพญาณมงคล ในความหมายนี้ผู้เขียนขอแยกเป็น 2 คำ คือ 1) คำว่า “ทำ” คือ สิ่งที่ท่านทำให้เกิดขึ้นต่อวัด คณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา คิดแล้วทำ ทำแล้วให้เกิดการทำตาม ทั้งงานเผยแผ่ งานการศึกษา งานการปฏิบัติธรรม และ 2) คำว่า “ธรรม” ในความหมายขององค์คุณในงาน ในหน้าที่ตามกรอบของธรรมะในพระพุทธศาสนา อันหมายถึง งานที่ท่านทำเป็นประโยชน์ (ประโยชน์ 3) ต่อสังคม ประเทศชาติและพระศาสนา สิ่งเหล่านี้เป็นการสอนด้วยการปฏิบัติ ใช้ชีวิตอุทิศต่องานและผลการทำงาน หรือเป็นมองว่า การทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม เพราะท่านมีผลงานเชิงประจักษ์ที่เป็นการบรรยาย การแสดงพระธรรมเทศนา สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกที่ท่านทำเป็นธรรมที่สืบมาจากพระพุทธเจ้า ท่านนำมาขับเคลื่อนชุดความรู้ ความคิดต่อสาธารณะ ดังปรากฏผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ ผลงานสื่อวีดิทัศน์บรรยายธรรมกว่า 200 เรื่อง (สืบค้นจากออนไลน์ของทางวัด <http://luangpa.org/book>) เช่น หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์: คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี (พระราชนิพนธ์) (เสริมชัย ชยมงคล, 2547) อมตวาทะของหลวงพ่อดอกน้ำ อมตวาทะของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดอกน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร) (ภาสกร ฌานทองพรรณ, 2545) การบริหารวัด (พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, 2538) ผู้มีอริยทรัพย์ย่อมเป็นผู้ไม่ยากจน ตอนที่ 2-3 (พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล), 2540) ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ตอนที่ 1-2 (พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล), 2540) ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ตอนที่ 3-4 (พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล), 2541) ความกตัญญูและบูชาเป็นมงคลอันสูงสุด (พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล), 2541) ความได้ปัญญานำมาซึ่งความสุข (พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล), 2541) ความอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า (พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล), 2541) ทั้งหมดเป็นเพียงส่วนหนึ่งยกมาเป็นกรณีศึกษาโดยลักษณะงานเป็นแบบปาฐกถาบรรยายทางสื่อออนไลน์ เช่น วิทยูทูปหรือรายการโทรทัศน์ จากนั้น นำมาเผยแพร่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์โดยมูลนิธิที่จัดตั้งโดยวัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงป่าในนามวัดและมูลนิธิ ในปัจจุบันได้ถูกนำมาเผยแพร่ในสื่อสาธารณะในรูปแบบของระบบออนไลน์ <http://luangpa.org/book>

จากภาพรวมทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นการสะท้อนแนวคิดจากสิ่งที่ผู้เขียนได้เห็นและสัมผัสตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา และเป็นการศึกษาวิเคราะห์ในลักษณะการอนุสรณ์ หรือการระลึกสิ่งดี เป็นประโยชน์เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างแก่สาธารณะภายใต้แนวคิดความเป็นต้นแบบให้แก่สังคมสมัยใหม่ และยังสะท้อนแนวคิดจากสิ่งที่เห็นในบุคลิกภาพ แนวคิดและวิธีการทำงานของท่าน ซึ่งเป็นการทำงานสืบสานอุดมการณ์ของพระพุทธเจ้าเพื่อส่งต่อให้กับคนอีกรุ่นหนึ่ง สิ่งที่ท่านทำไว้จะเป็นมรดกทำ คือ งานที่ทำ และเป็นมรดกธรรม คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ท่านนำมาอธิบายขยายความ เพิ่มปรับให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยกาล และสิ่งที่ท่านทำสะท้อนถึงบุคลิกภาพที่มุ่งมั่น อดทน และบำเพ็ญประโยชน์ทั้งเพื่อตนเองและส่วนรวม อันเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งเสียของพระพุทธเจ้าจนวินาทีสุดท้าย คือ การสร้างประโยชน์แก่กุลและความสุขแก่ส่วนรวม (พะหุชนะหิตายะ พะหุชนะนะสุขายะ) ท่านจึงเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าในการสืบสานสืบทอดปณิธานและทำงานสนองใช้พระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมดังปรากฏตามที่กล่าวมา

ภาพที่ 4 มรดกธรรมของพระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงคล)
(วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม (ม.ป.ป.).

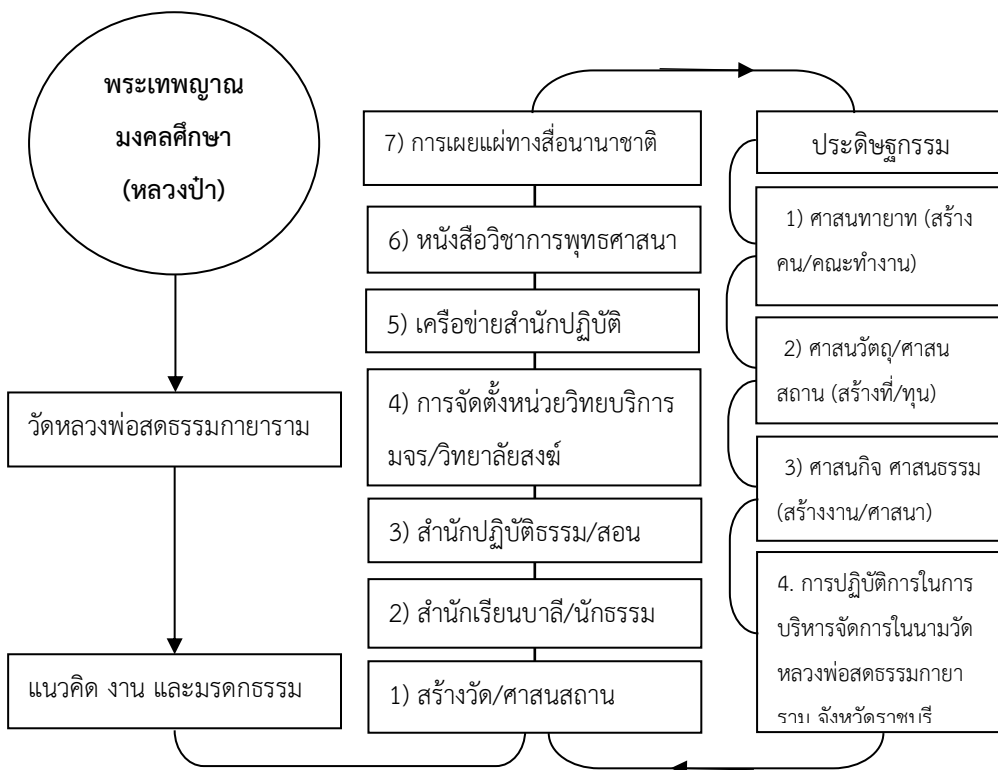
บทวิเคราะห์สะท้อนแนวคิดต่อพระเทพญาณมงคลศึกษา

การวิเคราะห์นี้เป็นการสะท้อนความคิดตามคติในทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของกรรม หรือสิ่งที่พระเทพญาณมงคลเคยสร้างไว้ในอดีตที่เป็นประโยชน์ มีคุณูปการและเป็นกุศล ภายใต้ประสบการณ์และสิ่งที่ผู้เขียนพบเห็น ดังนั้น การที่ท่านเป็นผู้สร้างวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามและวางรากฐานการศึกษาพระพุทธศาสนา งานการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน การวางระบบให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อให้เป็นกลไกร่วมระหว่างสำนักปฏิบัติกับวิธีการปฏิบัติต่อคณะสงฆ์ที่บริหารสำนักปฏิบัติธรรม และจัดตั้งศูนย์การบริหารการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อพระพุทธศาสนา ภายใต้กรอบคิด “กองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย” อีกนัยหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษานักธรรมและบาลีซึ่งเป็นปริยัติสัทธรรมไม่สามารถเข้าถึงปฏิบัติสัทธรรมอันจะนำไปสู่ปฏิเวธสัทธรรมต่อไปได้ ดังนั้น จึงตีความได้ว่า แนวคิดของท่านเป็นการมองเห็นแนวทางที่จะสร้างงานเพื่อให้เป็น “มรรค” ไปสู่การปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น งานที่ท่าน อันประกอบด้วย (1) การสร้างวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามที่มีเป้าหมายเป็นการปฏิบัติธรรมตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา (อายุขจร งามชาติ, 2546) (2) การยกความดีของครูอาจารย์ที่ได้สอนพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติธรรม การนำชื่อครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาในพระพุทธศาสนามาเป็นอนุสรณ์ของการสร้างวัด (3) การสร้างงานที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นภายใต้เจตนารมณ์ของการบำเพ็ญประโยชน์ ทำคุณแทนแผ่นดิน ให้กับประเทศชาติและพระศาสนา (4) สร้างคน สร้างศาสนทายาท รองรับ สืบต่อ ส่งต่ออนาคตของพระพุทธศาสนา ดังนั้น การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกกรรม สำนักปฏิบัติธรรมวิทยาลัยสงฆ์ จึงมีนัยในการสร้างศาสนทายาทเพื่อรองรับงานพระพุทธศาสนาในอนาคตด้วย ดังนั้น พระเทพญาณมงคลศึกษา จึงเป็นการสะท้อนแนวคิดผ่านชีวิต การทำงาน การจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการสืบทอด รักษาอายุพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ของพระเทพญาณมงคลศึกษาสามารถถอดออกมาได้ คือ (1) การสร้างวัด หมายถึง สร้างสถานที่ทางศาสนา (ศาสนวัตถุ/ศาสนสถาน) ให้เป็นสถานที่สำหรับสร้างคนและสร้างงาน วัดจึงเกิดขึ้นภายใต้กรอบของสถานที่เพื่อการทำงานสร้างงาน (2) การสร้างศาสนทายาท อันหมายถึง การสร้างคนไว้สืบต่อและรองรับงานในอนาคต ผ่านการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม วิทยาลัยสงฆ์ และสำนักปฏิบัติธรรม เป็นต้น (3) การสร้างกิจในทางศาสนาที่เรียกว่า “ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ” อันหมายถึง การปฏิบัติกิจในทางศาสนาเพื่อพัฒนาไปสู่ศาสนธรรม อันเป็นการพัฒนาประโยชน์ตน ประโยชน์ส่วนรวมอย่างหาประมาณมิได้ในทางพระพุทธศาสนา เป็นการรักษาและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาพร้อมส่งต่อไปสู่อุณหาคต ดังแผนภาพที่ 5 (ด้านล่าง)

ภาพที่ 5 ถอดความรู้ แนวคิดและมรดกธรรมของพระเทพญาณมงคล

บทสรุป

ความเป็นต้นแบบผ่านการเขียนพระเทพญาณมงคลศึกษาจึงเป็นเหมือนการสร้างแรงบันดาลใจ หรือที่ศัพท์อังกฤษใช้คำว่า Idol ท่านจึงเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่จะสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการเป็นนักคิด นักทำงาน นักบริหาร นักจัดการ เพราะการที่พระเทพญาณมงคลได้สร้างงานเป็นศาสนกิจ ศาสนธรรมและศาสนทายาทจำนวนมากไว้เป็นฐานในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงนับว่าเป็นแบบอย่าง ควรค่า

แก่การจดจำให้ระลึกถึง และการสร้างศาสนทายาทของท่านที่มีเป้าหมายเพื่อการเผยแผ่และรักษา พระพุทธศาสนาต่อไป ศิษย์ของท่านที่เป็นศาสนทายาทก็จะส่งต่อความเป็นศาสนทายาทที่ดีที่มีแบบอย่างจาก ของท่าน เป็นรุ่นสู่รุ่นต่อไป อันเป็นการพรรณนาคุณให้เกิดเป็นประโยชน์และดำเนินตามเพื่อสืบสานสิ่งที่รุ่นครู อาจารย์ทำไว้ ส่งต่อไปเป็นแบบอย่างในการทำงานภายใต้ความเป็นพระเทพญาณมงคลศึกษา ผู้การเป็น แบบอย่างในการมีอุดมคติในการทำงาน มีแบบแผนการคิดที่เป็นระบบ ดังนั้น แนวทางที่ท่านปฏิบัติจึงเป็นการ สร้างวัด สร้างศาสนทายาทและสร้างแนวทางแห่งปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ธนาคม บรรเทากุล. (2562). การบริหารสำนักวิปัสสนากรรมฐานของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหา เถร). *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 7 (ฉบับเพิ่มเติม), S351-S361.

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตฺโต และคณะ (2560). บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.* 6 (2) (ฉบับพิเศษ), 735-752.

พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ขยมงคฺโล). (2540). *ปาฐกถา: ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ตอนที่ 1.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 16 พฤศจิกายน.

_____. (2540). *ปาฐกถา: ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ตอนที่ 2.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 21 ธันวาคม.

_____. (2540). *ปาฐกถา: ผู้มีอริยทรัพย์ย่อมเป็นผู้ไม่ยากจน ตอนที่ 2.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน.

_____. (2540). *ปาฐกถา: ผู้มีอริยทรัพย์ย่อมเป็นผู้ไม่ยากจน ตอนที่ 3.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 19 ตุลาคม.

_____. (2541). *ปาฐกถา: ความกตัญญูและบูชาเป็นมงคลอันสูงสุด.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 15 มีนาคม.

_____. (2541). *ปาฐกถา: ความได้ปัญญานำมาซึ่งความสุข.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 19 เมษายน.

_____. (2541). *ปาฐกถา: ความอุปถัมภ์ของพระพุทธเจ้า.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 17 พฤษภาคม.

_____. (2541). *ปาฐกถา: ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ตอนที่ 3.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ ที่ 18 มกราคม.

_____. (2541). *ปาฐกถา: ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและสันติสุข ตอนที่ 4.* กรุงเทพมหานคร: สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. วันอาทิตย์ที่ 18 มกราคม.

พระมหาวิชัย ยติชโย (ฤทธิวิรุฬห์). (2559). แบบการสอบอารมณ์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แนวพองยุบ. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* 23 (2), 51-84.

พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล. (2538). *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธภาวนาวิชา
ธรรมกายและธนาคารสหาคารจำกัดมหาชน.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). (2547). *หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์: คุณลักษณะความเป็นผู้นำ
ที่ดี*. ราชบุรี: มูลนิธิพุทธภาวนาวิชาธรรมกาย.

ภาสกร ฌานทองพรรณมธ บรณณาธิการ. (2545). *อมตวาทีของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดอกน้ำ พระมงคล
เทพมุนี (สด จนฺทสโร)*. ราชบุรี: คณะศิษย์วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม.

วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม อ. ดำเนินสะดวก จ. ราชบุรี. (ม.ป.ป.). *วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม*. สืบค้น
10 มกราคม 2564, จาก <https://watluangphorsodh.org/>

วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม (ม.ป.ป.). *วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม*. สืบค้น 10 มกราคม 2564, จาก
<http://luangpa.org/book>

วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม. (2553). *คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน 5 สาย*. ราชบุรี: กองงานสื่อสิ่งพิมพ์
วัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม.

อายุษกร งามชาติ. (2546). *ศึกษาวิเคราะห์สัมมาสมาธิในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีวัด
มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร และวัดหลวงพ่อดอกธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี*.
นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.